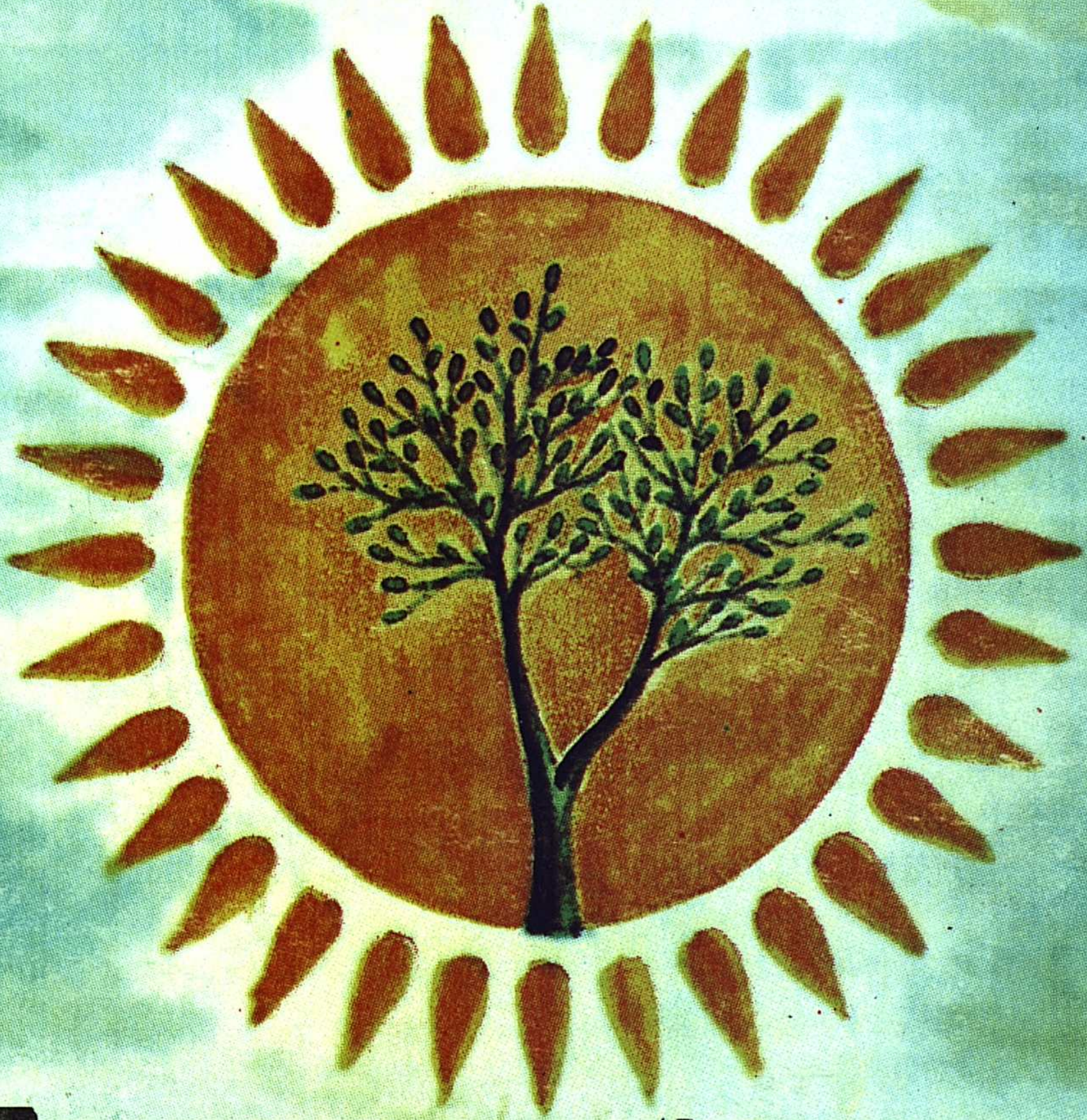

76.12 (5323)
M 45

Сәлім Меңдібаев

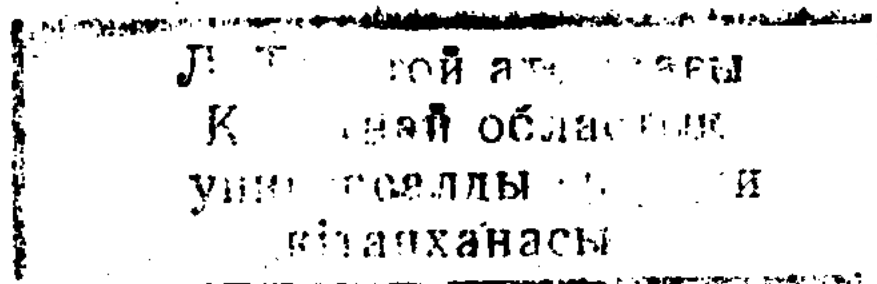
СӘЛІМ МЕНДІБАЕВ
АҚІЛДІ
БҰЖАЛСЫ

Сәлім МЕНДІБАЕВ

Еменнің айыр бұтағы

(Журналист жазбалары)

43410-к

Қостанай қаласы

2001 ж.

Қазақстан Республикасы Журналистер одағының мүшесі Сәлім Мендібаев бұл кітабында Қазақстан Республикасының тәуелсіз ел болуы, осынау ғасырлар бойы ата-бабаларымыз арман еткен бақыт жолында төгілген қан мен тер, қапыда кеткен бабалар, итжеккенде зардап шеккен әкелер, сол тәуелсіздікті бекемдеу жолында тер төгіп жүрген ағалар мен інілер туралы баяндайды. Қасиетті Түркістанда мәңгілік тыныстаған Бекбаулы би де, Әлібек батыр да, “халық жауы” кейпін бір емес екі рет киіп тар қапаста тағдыр тақсыретін тартқан Таутан Арыстанбеков пен Төлепберген Сейткалиев та, өз заманының өр тұлғалары Ілияс Омаров пен Темір Дарханбаев та, ел басқарған ағалар Қазбек Әлжапаров пен Кенжебек Үкин де, бүгіндер тізгін ұстаған Мереке Дихаев пен Сайран Бұханов та, қаруды қаламға айырбастап, облыс өмірінің шежіресін жазған журналистер Бақытжан Жангисин мен марқұм Сырлыбай Бүркітбаев та... сол тәуелсіздік үшін қызмет етті және етіп те келеді. Дүниеден өткендері кімге болсын үлгі-өнеге болар өшпес із қалдырды, тірілері болса ісімен де, сөзімен де сол ата-баба арманы болған, біздің ұрпақтың пешенесіне жазылған бақыт – Тәуелсіздікті бекемдей түсуде. Кітапта солар туралы, сондай-ақ 350 жыл тарихы бар Алакөл жағасындағы Ақсуат ауылының өткені мен бүгінгісі, оның адамдары туралы перзенттік сүйіспеншілікпен әңгімеленеді.

Кітап жалпы жұртшылыққа арналған.

Бұл автордың екінші кітабы.

ҚАЗАҚ ДЕГЕН ЗАТЫМ БАР...

Биыл менің елім — Қазақстанның тәуелсіздік алғанына он жыл толады. Ата-бабаларымыз арман еткен тәуелсіздік бақытын көру біздің ұрпақ пешенесіне жазылыпты. Бұдан он жыл бұрын Қазақстан парламенті тәуелсіз Қазақстан мемлекеті құрылғаны туралы декларация қабылдап, Қазақ елін айдай әлемге жария етті. Тәуелсіз елдің тұңғыш Президенті сайланды, оның мемлекеттік рәміздері бекітілді, Ата заңы қабылданды, өзінің төл мерекесі — Республика күні белгіленді. Осынау он жыл ішінде қазақ жұртын бүкіл әлемдік қауымдастық танып, мойындады, Қазақ елі талай халықаралық беделді ұйымдардың мүшесі болды, шетелдерде өз елшіліктерін ашып, өз жерінде шетел елшілерін қабылдады. Өзінің ұлттық армиясын құрып, шекарасын бекітті. Өзінің төл ақшасын айналымға шығарды. Ұлттың қауіпсіздігін бекемдеді. Кеденін орнатты. Тілі мен ділін, дінін қайта жаңғыртты, нақақтан жала жабылып, қуғын-сүргін көрген талай арыстарымыз ақталды. Қазақ халқы еркіндігін сезініп, бойын тіктеді. Енді ол ешқашанда біреудің кіші “інісі” болмақ емес. Әлемдегі кез келген ұлттар мен ұлыстармен терезесі тең, өркениетке ұмтылған бейбітшілік сүйгіш, өр мінез, кең пейіл, даласындай дархан халықпыз енді біз.

Тәуелсіздік алған он жылда Қазақ елі ғасырларға тең жолдан өтті. Ең бастысы — әрбір қазақстандықтың өз елі, өз Отаны — Қазақстанға деген отаншылдық сезімі атой салды. Ұлты мен ұлысына қарамай әрбір қазақстандық осынау құт мекеннің абыройы мен беделін көтеріп, тәуелсіздікті бекемдей түсуді өзінің басты парызы санайды. Бұл орайда біз еліміздің тәуелсіздігін баянды етіп, оның халықаралық дәрежедегі беделін көтеруде, ұлттар мен ұлыстар арасында ынтымақ пен азаматтық келісімді сақтауда теңдесі жоқ шаруа тындырдық десек артық айтқандық болмас.

Рас, қазақ халқының тәуелсіздікке жетуі оңайға түскен жоқ. Талай қан төгілді, талай қайғы-зарды бастан кешті. Сол қасиетті жолда талай арыстарымыз құрбан болды.

Тарихқа үңілейікші. Қазақ халқы не көрмеді? “Мың өліп, мың тірілді”. Жоңғар шапқыншылығы, қалмақ қырғыны, Ресей империясының астамшылық зорлығы, ұжымдастыру кесірі, қуғын-сүргін, аштық, соғыс, желтоқсан... Бірақ қандай да болмасын қиын кезеңде елім деп еңіреп туған ерлер өз халқының ар-ожданы мен намысын қорғап, тәуелсіздік үшін жанын шүберекке түйді, жауына жолбарысша атылды, ұлан-байтақ жерін, қазақы қасиетін, қазақ деген аты мен затын сақтап қалды. Сонау хан Абылайдан бастап

бүгінгі Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаевқа дейінгі алаштың айтулы азаматтарының аңсағаны осы Тәуелсіздік еді. Осынау қасиетті де қастерлі жолда Қаракерей Қабанбай, Қанжығалы Бөгенбай, Тама Есет, Шақшақ Жәнібек... — қазақтың талай ержүрек батырлары мен Төле, Әйтеке, Қазбек сияқты билері жауына қарсы атой салды.

Ахаң мен Жақаң, Сөкен мен Ілияс, Мағжан мен Бейімбет сияқты ұлттың қаймағы, сол сияқты сан мыңдаған зиялыларымыз қуғын-сүргін құрбаны болып, қайғы жұтты, аһ ұрып атылды. Тіліміз өгей баланың күйін кешті, дініміз жойылды, мектебіміз жабылды, өрісіміз тарылды. Атасы мен немересі тілмашсыз түсінісе алмайтын халге жетті. “Орыс тілін білмесең, орға жығыласың” деді, ана тілің нан тауып жеуге жарамай қалды, бәріміз де орысша сөйлеп, коммунизмге тезірек жетеміз деп далбаса болдық. Заман-ай десеңізші! Ойлап отырсақ, сол бір жымсық саясаттың астарында да көп жайат жатыр екен-ау. Халықты мәңгірт қылып, тамырынан айыру, өзінше ойланып-толғануға мұрша бермей, “көп айтса болды, жұрт айтса көнді” дегендей илеуге икемді “ипташтар” қалыптастыру екен-ау...

Бертін келе қазақтың санасын сілкінткен әйгілі Желтоқсан оқиғасы болды. Айдаһардай ақырған Мәскеу өз халқына, өз еліне өлшеусіз еңбек сіңірген асылы Дінмұхамед Қонаев сынды пайғамбарды бас-аяғы жиырма минут шамасында пленумсымақ өткізіп, қызметтен босатты да жіберді. Жарайды, мәңгілік ешкім жоқ, жасы келген жайсанды өзіне лайық құрметімен шығарып салып жатса бір сәрі, олай ету астамшыл шенеуліктер мен партиялық функционерлердің ойына да келмеді, келсе де әдейі істемеді. Қазақ деген халық кім олар үшін. Бәрін ұлы орыс халқы билеп-төстейді, пиғыл осы, әйтпесе Қазақстан деген елді естуі ғана болмаса бұрын-соңды көрмеген, қазақ халқының әдет-ғұрпы, салт-дәстүрінен мүлдем мақұрым Колбин деген біреуді қонжита сала ма? “Қаңғып келген шөрегей” қазақ елін қалайша көгертпек? Қонаев кім, Колбин кім? Міне наразылық неден басталды? Аты шулы орыс шовинизмінен басталды. Бірақ ұлтшылдық таңбасы қазақ халқына танылды. Оның өр мінезді жігіттері мен қыздары экстремист, нашақор, маскүнем болып шыға келді, нақақтан күйді, сотталды, оқудан шығарылды, ұлтшылдарды іздеу басталды. Ол Алматыдан алыста жатқан Қостанайды да шарпыды.

Иә, Желтоқсан оқиғасы сананы сілкінтті. Ол қазақ халқы үшін демократиялық өзгерістерді қолдаудың басы, жаңа заманның жарқын лебі болды. Желтоқсан желі жастарымыздың намысы мен болмысына сын болды, олардың өр халықтың өміршең ұрпағы екенін

жалғанның жалпағына жария етті. Желтоқсан туралы ойласам жа-
зықсыз құрбан болған қайран бауырымыз Қайрат Рысқұлбеков-
тың мына бір шумақтары санамда қайта жаңғырды:

Күнәдан таза басым бар,
Жиырма бірде жасым бар,
Қасқалдақтай қаным бар,
Бозторғайдай жаным бар,
Алам десең, алындар!
Қайрат деген атым бар,
Қазақ деген затым бар,
“Еркек тоқты құрбандық”, —
Атам десең, атындар!

Өр халықтың өжет ұланы осылай дейді. Тоталитаризмнің дөң
айбатына кеудесін тосып қарсы тұрады. Шындық үшін шырыл-
дайды... Мен Қайрат бауырымның осы бір құрыштан құйғандай
құдіретті жырынан кешегі Төле би бабасының рухын сезгендей
болам. Үш жүзді аузына қаратқан Төле биге жүгінейікші.

Бабамыз: Уа, көсіле шабар жерің бар,
Ту көтерген ерің бар.
Қол боларлық елің бар,
Атадан қалған сара жолың бар.
Құлдық ұрсаң дұшпаға,
“Еркек болып туды”, — деп,
Мына сені кім айтар, — демеп пе еді?

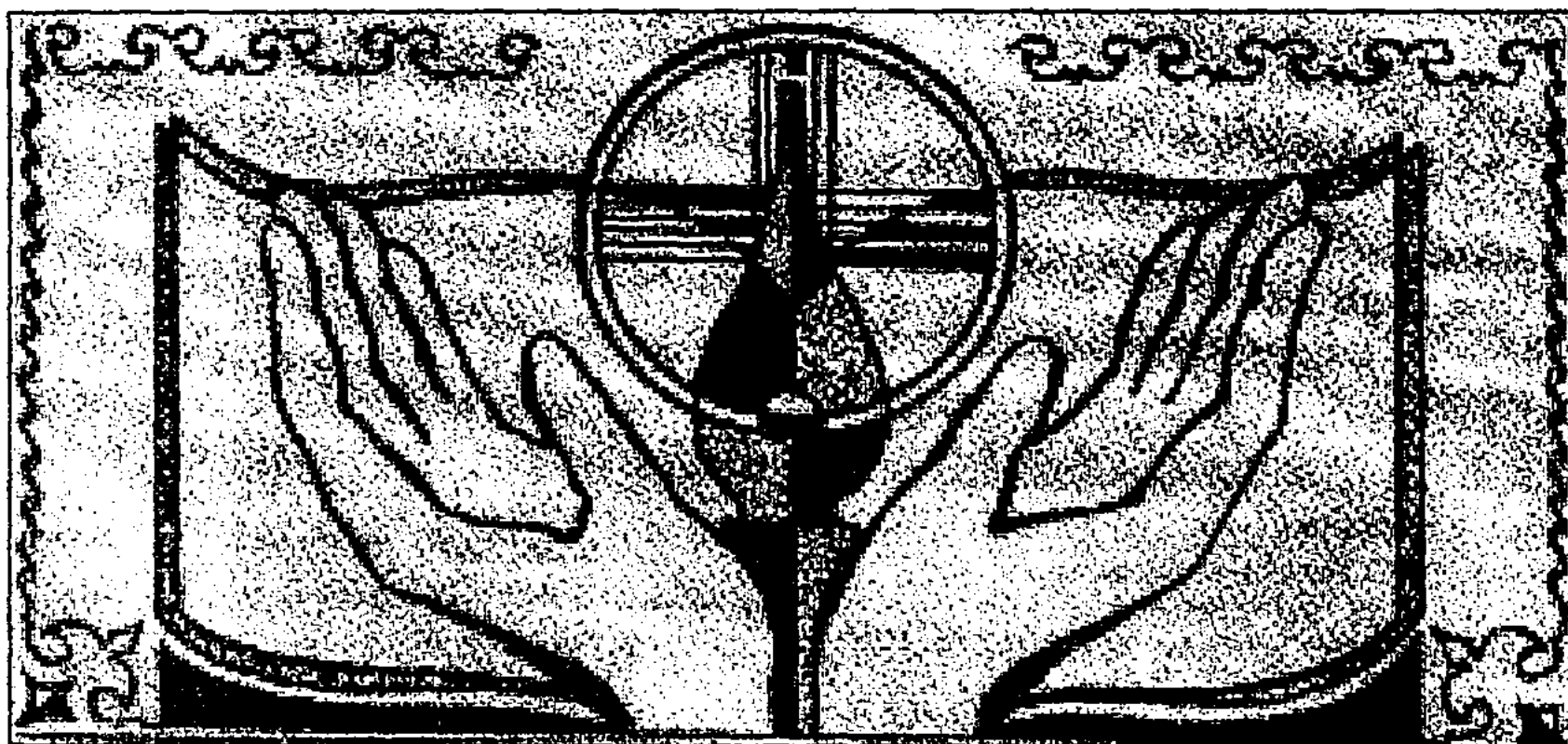
Менің елім! Қазақстаным! Талай ұлт өкілдерінің құт мекені, ыс-
тық ұясы. Түрі басқа тілегі бір, жүзі басқа жүрегі бір жүздеген
ұлттар мен ұлыстардың бақытын тапқан, шаңырақ көтеріп, ұрпақ
жайған алтын бесігі. Ата-бабаларымыз найзаның ұшы, білектің
күшімен қорғаған қазақ жері бай, өзін осы қасиетті жердің жалғыз
түйір дөнімін деп санаған жандар үшін оның құшағы ашық, көңілі
кең, ықылас-пейілі ерекше. Дархандықты даласынан дарытқан
қазақ халқының төрі әрдайым дайын, дастарқаны жаюлы. Ал
бүйректен сирақ, қитықтан ситық шығарып, құрыққа сырық жал-
ғап, тәуелсіздігімізге көз алартып, ағайын арасына іріткі салып,
көсемсіген келімсектермен сөз басқа. Дегенмен Қазақстанда
бейбітшілік пен өзара түсіністік, азаматтық келісім рухын сақтау,
оны дамыту, Қазақ елінің гүлденуі үшін жаппай жұмылдыру рес-
публикадағы басты этнос ретінде қазақ халқына ерекше
жауапкершілік жүктері хақ. Біз өз елімізде отырып өзгені өзекке
теуіп жатсақ не болғаны. Бұл орайда Елбасы Нұрсұлтан Назарба-
евтың мына бір аталы сөзі еске орала береді. “...қазір бой жарыс-
тыратын заман емес, ой жарыстыратын заман. Білекті бірді жыға-

ды, білімді мыңды жығады. Ашу — дұшпан, ақыл — дос. Ашу емес, бәрін ақыл шешуі керек. Елдің тыныштығын бұзу ұлтымыздың болашағына балта шапқанмен бірдей. Өз халқын сүйетін адам, өз жұртына жақсылық тілеген кісі өзге халықтарды ашындырмайды, өз ұлтын ешкімге қарсы қоймайды”.

Аталы сөз.

Иә, Тәуелсіздік таңы атты. Содан бергі он жылда талай қиыншылық та болды, бірақ оны жеңе білдік, талай қиналды, бірақ төзе білдік. Енді тыныс кеңейе бастады, сенім нығайды, серпін сезілді.

Қазақстан өрлеу-өркендеу жолына түсті. Сол жолымыз даңғыл, тәуелсіздігіміз баянды болғай, ағайын!

**Бас иемін,
Бабалар**

ҚОҢЫРАУЛЫ НАЙЗА БӨКТЕРІШ, ҚОҢЫР САЛҚЫН ТӨСКЕ ҰРҒАН

Алты Алаш жиналған,
Жан бабаның асына.
Қайран атам қойылған,
Ахмет Әулие қасына.

(“Бекбаулыны жоқтау”
жырынан).

Облыстық “Қостанай таңы” газеті 1999 жылғы 17 тамыздағы санында Әуликөл ауданы Шобанкөл ауылынан қарт ұстаз, көргені мен түйгені мол, жады мықты, зейіні зерек ағамыз Аңсаған Хұсайынұлының “Терең тамыр” атты мақаласын жариялады. Автор Мендіқара ауданы Ақсуат ауылында өткен, ата-бабалардың осы Алакөл бойына қоныстанғанына 350 жыл толу тойына арналған мерекелік шараларға ризашылығын білдіре отырып, осы құт мекендегі ұрпақтың да арғы атасы Бекбаулы баба жөнінде тарихқа сүңгіген еді.

Бекбаулы Өтейұлы өз тұрғыластары арасында сыйлы, еліне қадірлі адам екен. Орта жүздің түменбасы батыры Шақшақпен бірге Бекбаулы да ел басына күн туғанда сол елінің қорғаны болыпты. Бекбаулы көшпелі елге егін егіп, диқаншылық құруды да үйретіп, осы іске өзі басшы болса керек. Кезінде Бекбаулы баба қалдырған шығыр, суармалы егісті халқымыз “ақтабан шұбырындыға” дейін пайдаланып келіпті. Бекбаулы Самарқанд, Бұхарадан арнайы білімді адамдарды алдырып, ұрпағын, ауыл балаларын білімге бастапты.

Данагөй бабамыз айтты деген бірер сөзі әлі ел аузында. Ол өзінен туған балаларға баға берекеліп былай деген екен: “Сатайым ақпан-қаңтардың үскірік желінде жүзін бір бұрмайды, түбі батырлық қонар, Шақа болса көпшілік жиналған жерге үйір, қашан көрсем топтың ортасында отырады, бұдан тарайтын ұрпағым да көп болар. Ал Жанбайдың аузынан шыққан әр сөзі қасындағы жұртты үйіріп алып кетеді, түбі бұған аруақ қонып, ырыс енер...”

Қазір зейіндеп қарасак, баба болжамының шындыққа айналғанын көреміз.

Мақаланың басындағы “Бекбаулыны жоқтау” деген жырдан үзіндіні біз текке келтірген жоқпыз. Бекбаулы баба қаза жетіп, дүниеден өткен шақта ұрпақтары оны Түркістандағы Қожа Ахмет Әулие кесенесінің іргесіне жерлепті. Жыр да солай дейді. Бірақ осы уақытқа дейін басында белгі жоқ еді. Түркістанның 1500 жыл-

дық мерейтойы қарсаңында да қасиетті орынға жерленген асылдар ішінен біз Бекбаулы Өтейұлының есімін кездестіре алмадық.

—Бұл тарихқа қиянат, — деді бұл күндері сексеннің сеңгіріне шыққан ағамыз, Қостанай қаласының құрметті азаматы Мағауия Жүнісұлы.

—Баба есімін жаңғырту керек, — деді бизнес және басқару институтының ректоры Кәрбоз Жапаров.

Расында да, қасиетті Түркістанның 1500 жылдығы қарсаңында бұл өзінен өзі сұранып тұрған іс еді. Сөйтіп, бастамашыл топ құрылып, тарихи әділеттікті орнықтыруға кірісті. Алдымен мәселенің мән-жайын айтып, Қазақстан Республикасы Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрі Алтынбек Сәрсенбаевқа хат жолдады:

“Қазақстан Республикасы Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрі

А.Сәрсенбаевқа

Құрметті Алтынбек Сәрсенбайұлы!

Бүгіндер ЮНЕСКО-ның шешіміне орай қазақ халқының ежелгі астанасы, рухани орталығы — Түркістан қаласының 1500 жылдық мерейтойына дайындық жүріп жатыр. Қожа Ахмет Иасауи бабамыздың кесенесін қайта қалпына келтіру жұмыстары аяқталып келеді. Ежелгі уақыттан бері сол кесене қасына әйгілі хан, би, батырлар жерленіп, бұл жер халқымыздың зиярат ететін қасиетті орнына айналды. Қостанай, Торғай өңірінен елімізге белгілі Шақшақ Жәнібек, Алдиярұлы Қарабалуан, Бабасұлы Мерген, Сүгірұлы Мешітбай, Өтейұлы Бекбаулы батырлар Түркістанға арнайы апарып қойылған. Бұл бабаларымыздың алғашқы төртеуін жұртшылық жақсы біледі. Олардың аты-жөні де кесенеге жазылған. Ал Бекбаулы бабамыздың аты ұмытыла бастағандай. Шындығына келсек, Бекбаулы бабамыз да Шақшақ батырмен бірге ел қорғаны, оның ар-намысы мен айбыны болған.

Бекбаулы бабамыз қаза жетіп, дүниеден өткен шақта ұрпақтары ол кісіні Түркістандағы Қожа Ахмет Әулиенің кесенесінің іргесіне жерлепті. Бұған сол кезден келіп жеткен аңыз-әңгімелер, баба ұрпақтарының қолындағы шежіре деректері негіз бола алады. “Бекбаулыны жоқтау” деп аталатын жыр күні бүгінге дейін ел аузында айтылып та жүр.

Бекбаулының асы Қызылорда облысы жеріндегі өзі аттас темір жол бекетінің жанында өтіпті деген де дерек бар. Бұл бекет жайлы Қазақ кеңес энциклопедиясының 2-ші кітабында жазылған.

Құрметті Алтынбек Сәрсенбайұлы! Біз осы хатты жаза отырып, Бекбаулы Өтейұлы бабамыз ұмыт қалмай, Түркістанның 1500 жыл-

дық тойы қарсаңында есімі кесенеге жазылса деген ой айтамыз. Бұл тарихи әділеттік болар еді.

Осы хатпен бірге Бекбаулы бабамыз туралы облыстық “Қостанай таңы” газетінде жарияланған “Терең тамыр” атты мақаланы да қоса жолдап отырмыз. Одан даңқты баба туралы мәліметтер алуға болады.

**Сізге деген құрметпен,
Мағауия ЖҮНІСҰЛЫ,
соғыс және еңбек ардагері,
Қостанай қаласының
құрметті азаматы.
Кәрбоз ЖАПАРОВ,
Қостанай бизнес және
басқару институтының
ректоры, профессор.
Аңсаған ХҰСАЙЫНҰЛЫ,
қарт ұстаз.
Әкімбек ҚАБДЕНОВ,
Әулікөл аудандық ардагерлер
кеңесінің төрағасы.
Сәлім ҚАЙЫРОВ,
облыстық ішкі істер
басқармасы бастығының
орынбасары, полковник.
Сәлім МЕНДІБАЕВ,
облыстық “Қостанай таңы”
газеті Бас редакторының
орынбасары.**

Министрліктегі азаматтар, әсіресе, осы шаруа тапсырылған Шәрбану Бейсенова замандасымыз бұл іске ерекше мұқият қарады. Деректер мен дәйектерді пайымдай келе Оңтүстік Қазақстан облысы әкімшілігіне арнайы қатынас жіберді. Облыс әкімінің орынбасары Дархан Мыңбай да мың болғыр жан екен, іле-шала былай деп жауап жолдады:

“Сіздердің Қазақстан Республикасы Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрі Алтынбек Сәрсенбаевтың атына жазған хаттарыңызға байланысты мынаны хабарлаймыз:

Түркістанның 1500 жылдық тойы қарсаңында Өтейұлы Бекбаулы батырдың есімін Қожа Ахмет Иасауи кесенесінің тақтасына жазу жөніндегі мәселенің шешімін хабарлау Түркістан қаласының әкімі Өмірзақ Әметұлы мен осы тарихи мәдени мұражайдың директоры Рыскелдиев Темірханға арнайы тапсырылды”.

Сол мұражай қызметкерлері де мәселені ұзын арқан, кең тұсауға салған жоқ. Қолымызға тиген хатта былай делініпті:

“Қостанай облысының бір топ ел ағаларының Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрінің атына жазған хатын алып, мазмұнымен танысып шықтық. Ел ағаларының көтеріп отырған ұсыныстары орынды. “Әзірет Сұлтан” қорық музейінің Ғылыми-сараптама кеңесінің шешімі негізінде Өтейұлы Бекбаулы батырдың есімі кесенедегі тақтаға жазылатындығын хабарлаймыз.

Музей директоры Т.РЫСКЕЛДИЕВ”.

Міне, қасиетті Түркістанның 1500 жылдық торқалы тойы қарсаңында тағы бір тарихи әділеттік осылайша орнықты.

Бекбаулы баба аруағы жар болсын, әлеумет!

Енді осы Бекбаулы бабамыздың өмір тарихы мен шыққан тегіне, айтулы істеріне кеңінен тоқталайық. Бұл ретте де “Қостанай таңында” жарияланған журналист інім Қабдылахат Сейдахметтің “Белгілі бекзат Бекбаулы” атты мақаласының ұзын-ырғасын келтіре кетейін:

“Біздің облысымыздың аумағында өмір сүріп, ұлтымыздың қасиетті ордасы – Түркістаннан топырақ бұйырған жерлестеріміз жайлы облыстық “Қостанай таңы” газетінде бірнеше мақала жарияланды. Ал біз бүгін өңгімемізге желі еткелі отырған Бекбаулы Өтейұлының тағдыры олардан өзгеше әрі қызғылықты.

XVI-XVIII-ғасырларда қазақ халқының жоңғар басқыншыларына қарсы күрес жүргізгендігі ұлт тарихынан бәрімізге де белгілі. Сол кезеңде ел тізгінін қолына ұстаған Тәуекел, Есім, Тәуке хандар үш жүздің сүт бетіне ұйыған қаймағындай айтулы батыр-билерді Түркістанның, ел астанасының төңірегіне топтастырып, қоныстандырыпты. Ондағы мақсат та сайын сахарадан сарбаз жинап, сарпылтаңға түскеннен төрі сарапталған әскерді жұдырықтай жұмылдырып, бір жерге жедел жинау болса керек. Кіші жүздің Жолымбет, Жиенбай, Орта жүздің Шакшақ (Жәнібек тарханның атасы), Ақша (Қанжығалы Бөгенбай батырдың әкесі) тәрізді қолбасшылармен қатар Бекбаулы би де сол қасиетті ел ордасы орналасқан оңтүстік өлкесінде ғұмыр кешіпті.

Бекбаулы Өтейұлы Арғыннан шыққан белгілі рубасы, әділ билердің бірі болған. Кезінде ерлігімен “Еңсегей бойлы Ер Есім” атанған Есім хан үш жүздің белінен болат қылышы түспеген жаужүрек жігіттерді Түркістанның төңірегіне жинаған сәтте Сарыарқаны жайлаған Бекбаулыға да таңдауы түсіп, туының түбіне шақырғандығы “Қоңыраулы найза бөктеріп, қоңыр салқын төске ұрған” заманның төл перзенті болғандығын аңғартса керек.

Бекбаулының байлығы туралы ел аузында аңыз-әңгімелер де көп

сақталған. Ал ол негізсіз болмаса да керек. Қазір оңтүстіктегі Шыршық өзенінің бір өткелі “Бекбаулы өткелі” деп аталады екен. Өйткені, Бекбаулы бидің малы өзеннің осы тұсынан өткен шақта бір ауылдың көшінің шеті бірнеше күнге дейін созылатын көрінеді. Тәңірі жазған несібесі мол жаратылған би төңірегіндегі қараша халыққа тым қайырымды болыпты. Көктемде төлдеген малдың жас төлі жетіліп, ел жас сәбилерді жағалай сүндетке отырғыза бастағанда Бекбаулы малшы қоңсыларының мұсылманшылық ғұрыптан өткен бүлдіршіндеріне бір тайдан “сүндет ат” бөліп береді екен. Олар отау иесі он үшке толғанда бәрінің басын қосып “бәсіре тойын” жасап, батасын беруді дәстүрге айналдырған көрінеді. Әрине, оның бұл қылығы әлдекімдерге тосын көрінсе де, елінің болашағы жас ұландар тағдырын бидің өзгеден жоғары қойғандығы аңғарылып-ақ тұр емес пе?..

Бекбаулы ерегескен дұшпанына есесін жібермеген ерлердің бірі болса да, өз тұрғыластарына әділ билердің бірі ретінде танылған шоқтығы биік тарихи тұлғалы жандардың бірі. Осы арада көнекөз қариялардың көкірегінде атадан балаға мирас болып жатталып жеткен ол кісінің билік сөздерін келтіре кеткеніміз жөн болар.

Бірде жанына балаған жүйрігін сойып жеген ұрысын ұстаған сол өлкенің жаужүрек жігіттерінің бірі Бекбаулының алдына келіп, құныкерге кесім сұрайды. Сонда “жүйрік ат ерді сақтайды, ер жігіт елді сақтайды. Ал сен ерді қанатынан айырып қана қойған жоқсың, елді қорғар азаматынан да айыра жаздадың. Сондықтан кесімнің ердің құнын төлеп, бітісесің. Егер ұрлықты қайталасаң қара есекке теріс мінгізіп елден аластап, өлім жазасына кесеміз” деп қатаң үкім шығарған Бекбаулы бидің сөзіне жиналғандар тегіс бас иген көрінеді. Тағы бірде барымтаға барған жерінде мерт болған жігітіне құн сұраған бір байға “Елдің берекесін бұзбақ болған басбұзарға құн жоқ. Жортуыл басы жолда қалар деген бабаларымыз. Ерлік жасап елін қорғаудың орнына, ездік жасап өз елін шибөрідей талайтын, қанжығасы кепшейтін ұры өзінің сыбағасын алыпты. Ол өзіндік үкімін өзі шығарды, өзі орындады. Бір дауда екі жарғы болмайды”, — деген екен.

Бір бұл емес, бірнеше рет қатарынан талай даулы оқиғаларда тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінін айтатын Бекбаулының өз қатарына сыйлы болуы заңды құбылыс.

Осылайша, Ер есім мен Салқам Жәңгірдің заманында билік айттып топқа түскен Бекбаулы желісіне Қыдыр атаның құты дарыған бай ғана емес, қара қылды қақ жарған әділ би де болғанға ұқсайды. Ал ол өмір сүрген кезеңде ел тізгінін ұстап топқа түскен бибағлан бейбіт кезде төбе би-төреші болса, жау келгенде жасақ ер-

тер қолбасы болатын еді. Бекбаулы да сол өзінің замандастарындай биліктің де, батырлықтың да тізгінін қатар ұстанған жан болыпты. Пешенесіне тәңірі жазған ғұмыры таусылып, дүниеден көшкен шақта бидің денесі сол өзі талай топ ішінде төрелік айтқан Түркістандағы Қожа Ахмет өулиенің кесенесінің іргесіне жерленеді.

“Адам баласының бұл фәнидегі тіршілігінен екі түрлі белгі қалмақшы” дейді дана бабаларымыз. Бірі — тірлікте жасаған жақсы істері, екіншісі — ұрпағы. Бекбаулы бидің жасаған игі істері туралы жоғарыда аз да болса айтып өттік қой, ал бұл кісінің кіндігінен тараған ұрпақ қазір бір емес бірнеше рулы ел болып отыр. Бекбаулы ұрпағы арғы бабаларының есімімен “Өтей” деп аталады. 18-ғасырда Торғай өңіріндегі Қызбел тауының бөктеріне қоныс аударған олар кейін де ата-баба үрдісімен жылжи көшіп бір шеті Мендіқара ауданындағы Алакөл көліне дейін жеткен көрінеді.

Мұрағат деректеріне сүйенер болсақ, Бекбаулының әділ билік жолын мирас тұтқан Қазбек би, Құсайын болыс, Күшік, Төбет, Толтан бай тәрізді ұрпақтарының Орынбор губерниясының ішкі саяси-қоғамдық дамуында өзіндік іздері қалғанын байқауымызға болады. Мәселен, қазақ жерінің географиялық-экономикалық кестесін жасауға шыққан экспедицияның жетекшісі Щербина Бекбаулының ұрпағы Толтан ауылында болғанын айта келіп, оның зерек біліктілігіне таңырқағанын жасыра алмапты.

Сол Щербина экспедициясы деректерінде қазіргі Қызылорда жерінде бидің жайлаған жері айтылса, қазір ол жерде Бекбаулы есімімен аталатын темір жол бекеті де бар. Ал бидің ұрпақтарының есімімен аталған жер-су атауларын түгендеп шығу оңай іс емес.

Бекбаулы ұрпақтарының есімін еліміздің бергі тарихынан да жиі кездестіре аласыз. Кешегі Спандияр Көбеев, Таутан Арыстанбековтерді кім білмейді. Батырхан Шалғынбекұлы — (белгілі ақын Ғафу Қайырбековтің нағашысы) білікті ұстаз, атбегі болған еді. Балалары да ата жолын қуды: Аязбегі — Қостанай жылқы заводының директоры, айтулы мал маманы болса, Айбек, Әлия, Әсиялары ғылым жолына түсті.

Мұқатай Жүрмұқанбетов, Ерік Асанбаев, Нығметжан Есенғариндер республика көлемінде түрлі басшылық қызметтерді атқарған болса, ғылыми жолды таңдағандары да баршылық. Ағайынды Сәбит, Сайлау Байзақовтар мен Кәрбоз Жапаровтар халық шаруашылығының сан саласын зерттеген ғалымдар.

Биыл Түркістанның 1500-жылдық мерейтойының қарсаңында Бекбаулы ұрпақтары бабасының басына барып, рухына дұға бағыштап, зиярат жасап қайтты. Түркістандағы Қожа Ахмет

кесенесіндегі ескерткіш-белгіге жазылған бабасы Бекбаулы бидің есімін оқығанда ұрпақтарының қуаныштарының шегі болмағаны түсінікті ғой.

Бұл сапарда Қостанай қаласының құрметті азаматы, зейнеткер Мағауия Жүнісұлы, ардақты ұстаз ақсақал Аңсаған Құсайынұлы, Әкімбек қажы Қабден ағаларының қасиетті орынға барып, тағзым етіп келуіне профессор Кәрбоз Жапаров демеушілік жасап, мұрындық болды.

Көне астанамыздағы мәңгі қоныс тапқан ардақты бабаларымыздың бірі — Бекбаулы Өтейұлы туралы бір үзік сыр осындай.

“Ел — еріменен көрікті” дейді дана халқымыз. Ендеше, сол бабаларымыздан бүгінгі ұрпағына жалғасқан отансүйгіш, ер көңіл қасиеттің асыл тамыры үзілмей мәңгі жалғаса бергей...

2000 жылдың күзінде Түркістанда тыныстаған бабаларымыздың бірі Бекбаулы Өтейұлының бүгінгі ұрпақтары сол қасиетті қалада, Қожа Ахмет Иасауи кесенесіне жерленген арыстарымызды еске алып, ас берді. Ахмет Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университетінің асханасына Бекбаулы баба ұрпақтарымен бірге Шақшақ Жәнібек, Қарабалуан Алдиярұлы, Мешітбай Сүгірұлы, Мерген Бабасұлы, Әлібек Құдайбердіұлы сияқты елі мен жерінің тәуелсіздігі үшін жанын пида еткен арыстардың ұрпақтары, ел ақсақалдары, жұртшылық өкілдері жиналды.

Ұйымдастырушылар атынан сөз алған Қостанай қаласының құрметті азаматы Мағауия Жүнісұлы аты аңызға айналған белгілі бекзат Бекбаулы баба туралы айта келіп, Қожа Ахмет Иасауи кесенесінде жерленген басқа да батырлар мен билер хақында ұлағатты пікір өрбітті. Осы асты ұйымдастырып, оны өткізуді өз мойнына алған профессор Кәрбоз Жапаров сол асылдардың бүгінгі ұрпақтарының көш басшылары Әбілжан Нұрмағамбетов, Алматы Кемелов, Ғаббас Нарғожин, Ноғайхан Жүнісханұлы, Масхұт Шалабаев, Қазбек Әлжапаров, Мешітбай Сүгірұлының ұрпағы Қамза ақсақалға, Мерген Бабасұлының жекжаты Серік інімізге, белгілі дін өкілдері Ғазиз қажы Әмірхановқа, Ертай қажы Исламұлына қазақы дәстүрмен иықтарына шапан жапты. Ас үстінде бабаларына арнап өлең оқыған белгілі ақындар Жолбарыс Баязид пен Серікбай Оспанов та осындай құрмет-ықыласқа ие болды.

Асқа қатысушылар алдында Ахмет Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университетінің ректоры, академик Зұлқарнай Алдамжар өнегелі сөз сөйледі. Ол мұндай шараның жастар тәрбиесіне, ұрпақтар сабақтастығына тигізер оң ықпалын айта келіп, алдағы уақытта сол арыстарымыздың есімін мәңгі есте қалдыру

үшін олардың атына көше беру, сол көшелерге ескерткіштерін орнату жөнінен жұртшылық көңілінен шыққан ұсыныс айтты.

Белгілі өлкетанушы Масғұт Шалабаев Қостанайдағы Ақ мешітке Түркістанда мәңгілік тыныстаған бабалар есімін жазып қою жөніндегі өз ойын жеткізді.

Сөз алған басқа да ардагерлер осынау асты ұйымдастыруға мұрындық болып, қаржылай көмек көрсеткен профессор Кәрбоз Жапаровтың, асылдарымызды кеңінен насихаттап, оларды халқына қайта таныстырып, насихаттаудағы журналистердің, соның ішінде облыстық “Қостанай таңы” газеті ұжымының еңбегіне ерекше баға берді.

Қостанай заң институтының оқытушысы, майор Тойлыбаев Бекайдар Бекбаулы баба есімін бала жастан жаттап өскенін айта келіп, таяуда институтта Түркістан қаласының 1500 жылдығына арналып өтетін республикалық спорт жарысының жүлдегеріне Бекбаулы баба атындағы жүлде тағайындау жөнінде жарасымды ұсыныс айтты.

Түркістанда тыныстаған бабалар аруағына құран бағышталды. Ғазиз қажы Әмірханов, Асылхан Мүсәпіров сияқты ақсақалдар кейінгі ұрпақтарына өздерінің ақ батасын берді.

ҚАНЖЫҒАЛЫ ӘЛІБЕК БАТЫР

БІРДЕ редакцияға Сарыкөл ауданы бір топ ақсақалдарынан хат келді. Онда былай делінген:

“Біздер, Сарыкөл ауданы (бұрынғы Қанжығалы болысы), негізінен Ленинград, Қоскөл, Ырыстытомар ауылдарының ақсақалдары, қасиетті Түркістан қаласының 1500 жылдық мерекесіне орай ойымызда жүрген мына бір мәселеге көңіл аударылса деп ойлаймыз.

Бүкіл түркі тілдес халықтардың екінші Меккесіне айналған атақты Қожа Ахмет Яссауидің кесенесіне біздің атамыз, өзі би, өзі батыр Қанжығалы Әлібек жерленген екен.

Әлібек атамыздың біздер сегізінші-тоғызыншы ұрпағымыз, содан есептегенде, ол кісі шамамен 17 ғасырдың аяғында туып, 18 ғасырдың аяғында дүниеден өткен (туған жылы және қайтқан жылы белгісіз). Біздің бабаларымыздың айтуынша, 105 жасқа келіп дүниеден өткен, денесін былғарыға тігіп, өзінің үлкен ұлы Есберді (ол да батыр болған) жолдастарымен Түркістандағы Ахмет Яссауидің кесенесінің жанына жерлеген. Әлібек батыр қазақтың басқа да батырларымен тізе қосып, әйгілі Шақшақ Жәнібекпен бірге жоңғарларға қарсы жорыққа аттанып, елі мен жерінің тәуелсіздігін қорғаған. Абылай ханның әйгілі батырларының бірі болған.

Әлібек бабамыздың үш әйелінен 9 ұл туған, тоғызы да түрлі жорықтарға қатысып, батырлық, ерлік көрсеткен. Әлібектің Алдоңғар атты ұлы жорықтарда жолы болып жүргендіктен кейін ол кісіні Жолды деп атап кеткен, біздер сол Жолдының ұрпақтарымыз, қалған балаларынан да, шүкіршілік, ұрпақ бар. Сол ұрпақтар Ленинград, Ырыстытомар, Қоскөл ауылдарында, Сарыкөлде, Қостанайда, Астанада, Солтүстік Қазақстан облысында, т.б. жерлерде тұрып жатыр.

Әлібек бабамыз Қанжығалының Құдайберді баласынан туған жалғыз болыпты.

Әлібек бабамыз туралы ел аузында жүрген көптеген мәліметтер бар, бірақ ол кісі туралы зерттеу жүргізілмеген, сол себептен оның өмірінің кейбір тұстары көпшілікке беймәлім.

Біздер, сол атақты бабамыздың ұрпақтары, Әлібек батыр тарихтан өзіне тиісті орнын алса, Түркістан қаласының мерейтойына байланысты Қожа Ахмет Яссауидің кесенесіне оның аты жазылса дейміз. Онда “Өшкеніміз жанды, өлгеніміз тірілді” деп, құдайдан тілегеніміз қабыл болды деп қуанар едік.

Осындай игі мақсатпен мына ақсақалдар бүкіл сол бабамыздан тараған ұрпақтар атынан қол қояды:

Әбіш Қалақов, Тәпет Кемпіров, Андағұл
Иманов, Кәмеш Түркәмәнов, Әбітжан
Жазықбаев, Сабыржан Шопағұлов, Өтіш
Шәймерденов, Сәлім Шалапов, Сейтен
Дәненов, Рашид Дәненбаев, Бердәлі
Бидалин, Қашмолда Байгисенов, Сайым
Шопағұлов, Төлеген Шоланов, Камали
Жұмабаев, Қабдеш Дәненов”.

Хат осылай дейді. Сол шежіре қарттардың айтуынша, Әлібек туралы ел ішінде талай аңыз тараған. Енді солардың кейбіреуін баяндайық.

Бірінші аңыз

ӘЛІБЕКТИҢ туған нағашысы Ұлы жүз үйсін Төле би екен. Әлібек ер жетіп, оң-солын таныған тұста елдегі дау-дамайды шешудегі игі жақсылардың ісіне түңіліп, нағашысына кетеді. Мұнда келісімен өзі батыр, өзі сал өнерлі жігіт бірден ел аузына ілігеді. Мұны сезген Төле би үміт күтер жиеніне көз тиіп, бір пәлеге ұрынбай тұрғанында еліне қайтаруға бекінеді. Әлібекті шақырып алып:

—Қарағым, ер туған жеріне, ит тойған жеріне деген, еліңе өкпелеп, сүйекке таңба салма. Біреуден тосын сөз естіп, сағың сынар, ондай сөз нағашың маған да жеңіл соқпас. Ашуың басылған шығар. Қасыңа Аткалтір ініңді ертіп ал. Ол да батыр жігіт. Екеуің қатар жүргенде ешкім батып сөз айтпас, құдай алдында сұрауы жоқ, сенің жанашыр туысың болсын. Есік алдында байлаулы тұрған қос сәйгүлік сендердікі.

Еліңе бар, қарағым, нағашы жұртта болдым деп,
Сәйгүлік мініп, ел кезіп, жобасыз жүрген елде көп.
Туған ініңнен кем болмас Аткалтірің жаныңда,
Есіңе алып жүрерсің нағашы атам берді деп.
Тынысың болар нағашы інің көбейіп,
Ағасы болып жүрерсің ісін көріп сүйініп,
Тең жүргенде екеуің сескенер көрген алашың,
Жақсы атақпен өтерсің бағалы болып өмірің, — деп батасын береді.

Екінші аңыз

ӘЛІБЕК ерекше сауыққой, домбырашы, әнші екен. Қай жерде ойын-сауық болса, Әлібек те содан табылған. Үйде болуынан түзде жүруі көп болса керек. Бір күні әкесі Құдайберді баласын шақырып алып, былай дейді:

—Қарағым, сен, естуімше, әуейі болып барасың. Жақсы болып, атағыңды шығарғың келсе, игі жақсылармен серік бол, жақсы өнегесімен атағы шыққан екі ағаң бар. Қаздауысты Қазбек пен Шақшақұлы Жәнібекті тауып алып, соңына ер. Содан кейін бұл

күндері жасы жетіп, қартайған Есет батырға барып, сәлем бер, ақыл-кеңесін тыңда, — дейді.

Ол кезде әке сөзі заң. Әлібек те Қазбек пен Жәнібекті тауып алып, соларға серік болады. Ел намысын бірге қорғайды. Кейін әкесінің сөзі еске түсіп, үшеуі Есет батырға сәлем беруге барады.

Ордаға келіп, Есет батырдың отырған үйіне кірмек болады. Салт бойынша жасы жағынан үлкені Қаздауысты Қазбек есік ашады да қайта жаба қояды. Сосын Жәнібекке “сен кір” дегендей ишара жасайды. Жәнібек те есікті ашады да қайта жабады. Енді екеуі Әлібекке жол нұсқайды. Әлібек ішке еніп, төрде отырған Есет батырға сәлем береді. Екі ағасы төрге жайғасқан соң өзі төменірек келіп отырады.

Есет батырдың қабағы екі көзін жауып, түсін сұсты көрсетеді екен. Ол қолымен қабағын көтеріп, қонақтарына зер салып, аты-жөндеріне қанығып, сөз бастайды:

—Әлібек, сенің бұрын кіріп, сәлем беріп, төмен отырғаныңа қайранмын, — дейді.

Әлібек:

—Атажан, қадірсіз болып бұрын кірдім, кіші болып төмен отырдым, — дейді.

Сонда Есет батыр:

—Менің аруағым Қара қабан еді, әр уақыт өзіммен бірге еді, Қазыбектің аруағы Қара тазы екен батып кіре алмады. Жәнібектің аруағы Қызыл түлкі екен, ол да бата алмады. Ал, Әлібек, сенің аруағың Қара бүркіт екен. Бүркіттен сескеніп менің аруағым шығып кетті, өзім болсам кәрілік жеңіп, төсек қармалап қалдым. Әлібек, қарағым, бақытың жанып келе жатқан азамат екенсің, Алла болсын сүйенішің, — деп батасын берген екен.

Үшінші аңыз

ӘЙГІЛІ үш бек — Қаздауысты Қазбек, Шақшақ Жәнібек, Қанжығалы Әлібек жұбын жазбай бір жүреді. Бір күні ел аралап келе жатқанда, оларға бір қария кездеседі.. Қария да осал жан болмаса керек, әйгілі билерге мынадай сұрақ қояды:

—Уа, Жәнібек, ауыл берекесі қайтсе кетеді?

Жәнібек:

Ауыл ақсақалы шала болса,

Жігіттері алты ауыз ала болса,

“Ә” десе “мә” дейтін

Жасы үлкенін кішісі

Сыйламайтын көңілі қара болса,

Сол ауылдың берекесі кетеді, —дейді.

—Уа, Қазбек, үй берекесі қайтсе кетеді?

Қазбек:

Әйелі қабағын түйіп жүрсе,
Шөй қойып беруге ерінсе,
Ұлы ұрысқа сай болса,
Қызы сумақай болса,
Сол үйдің берекесі кетеді, — дейді.

— Уа, Әлібек, не жақсы?

Әлібек:

Атың жақсы болса,
Тіршілікте мінген пырағың.
Балаң жақсы болса,
Жанып тұрған шырағың.
Әйелің жақсы болса,
Досың маңыңа жиналып
Рахаттанар қонағың, — деген екен.

Содан Әлібек сол қарияның өзіне сөз арнап:

— Бұл дүниеде не жаман, қария? — дейді.

Қария:

Атың шабан болса,
Тіршілікте көрген азабың.
Балаң жаман болса,
Ғұмырлық көрген тозағың.
Әйелің жаман болса,
Досың сенен безініп,
Үйіңнен кетер қонағың, — деген екен.

Қария билер берген жауапқа риза болып, батасын береді, билер қарияның жауабына риза болып, ат мінгізіп, шапан жапқан екен.

* * *

Осы мақала облыстық “Қостанай таңы” газетінің 2000 жылғы 26 мамыр күнгі санында жарияланған болатын.

Газетте мақала жарияланысымен Қанжығалы өулетінен шыққан бір топ азаматтар атынан тиісті орындарға арнайы хат жазылды. Әлібек батыр туралы мәліметтер Қазақстан Республикасы Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрі Алтынбек Сәрсенбаев мырзаға, сондай-ақ Оңтүстік Қазақстан облысы Әкімінің орынбасары Дархан Мыңбай мырзаға жолданды. Бұл жөнінде Түркістандағы “Әзірет Сұлтан” мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейінің директоры Темірхан Рыскелдиев мырза да хабардар етілді.

Обалы не керек, “Әзірет Сұлтан” мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейінің директоры Темірхан Рыскелдиев мырзадан ілешала жауап келді. Онда “Қостанай таңы” газетінде жарияланған “Аңызға айналған Әлібек батыр” атты мақаланы оқып, танысқан-

дығы, бірақ Әлібек бабаның Қожа Ахмет Иасауи кесенесінде жерленгендігі жөнінде өздерінде мәлімет сақталмағандығын, әлі де оны дәлелдейтін тарихи құжаттар сұрады.

Бұл арада айта кететін бір жай, аталмыш мақаланы жазу барысында біздің Әлібек батырдың Түркістанда жерленгеніне көзіміз әбден жеткен еді. Сарыкөл өңірінің бір топ ақсақалдары редакцияға жазған хатында елуінші жылдардың басында Түркістанда болғанда “Қанжығалы Әлібек батыр” деп арабша жазылған тас белгіні өз көздерімен көргендерін айтқан болатын. Сол тасты өз көзімен көріп, баба басына құран оқып қайтқан ақсақалдардың бірі, жасы жүзден асқан шежіре қарт Жанұзақ Тоқпаев, құдайға шүкір, әлі де қуатты. Енді сол атамыздың Темірханға кейінірек жазған хатын толық келтірейік.

**“Әзірет Сұлтан”
мемлекеттік тарихи-мәдени
қорық музейінің директоры
Темірхан Рыскелдиев мырзаға**

Айналайын Темірхан!

Мен Қостанай облысы Сарыкөл ауданының Севастополь мекенінде тұратын соғыс және еңбек ардагері, қазіргі Қанжығалы руының ең қарт азаматымын.

Жасым 103-те, осыдан үш жыл бұрын облыс, аудан жұртшылығы 100-ге келгенімді атап өтті, биылғы 55 жылдық Жеңіс күні мерекесінде облыс Әкімі Өмірзақ Шөкеевтің қабылдауында болып, қолынан сыйлық та алдым.

Айтайын дегенім, 50-ші жылдардың басында мен, Иманов Тілеміс және Шопағұлов Әбілмәжін Ахмет Иасауи кесенесіне зиярат етуге бардық. Бірнеше күн басында болдық. Сонда “Қанжығалы Әлібек батыр” деп арабша жазылған тас бар екен басында.

Енді сол тас жоқ, Жәке, деп маған ел азаматтары келіп айтты. Мен оған өте ренжіп отырмын. Өз көзіммен көргем, қайда кетіпті десем, айтатындары жөндеуден кейін жоқ болған дейді.

Менімен болған екі ақсақал бұл дүниеден өтті, ал мен Алланың берген қуатының арқасында жақсымын, әлі де 5 уақыт намазымды оқып, соңғы 40 жыл ішінде осы өңірдің молдасымын.

Сіздерден өтінемін, ел атынан, тарихи ақиқатты орнына келтірулеріңізді сұраймын.

**Іске сәт,
соғыс және еңбек ардагері
ЖАНҰЗАҚ
31 тамыз, 2000 жыл”.**

Жанұзақ атаның хатымен бірге ел ақсақалдары атынан Қоста-

най қаласының тұрғыны Төлеген Шоланов та хат жазып және оған қосып Әлібек батырға қатысты 1989 жылы Алматыда “Жазушы” баспасынан шыққан “Ел аузынан” атты кітаптан (құрастырушылар Балтабай Адамбаев, Төлеухан Жарқынбекова) аңыздың бірін жолдады. (Ол аңыздың ұзын-ырғасы “Қостанай таңында” жарияланған мақалада келтірілген болатын. С.М.).

Енді Төлеген Шолановтың сол хатын келтірейік:

“Әзірет Сұлтан”

мемлекеттік тарихи-мәдени

қорық музейінің директоры

Темірхан Рыскелдиев мырзаға

Менің Әлібек батыр бабамыз туралы жазған хатыма жауап бергеніңіз үшін шын ризашылық сезімімді өзіңізге жеткізе отырып, мынадай ой-пікірімді айтып, қайыра хат жазуды жөн деп санаймын. Өзіңізге жақсы мәлім, қазақтың тарихы — оның тілінде, фольклорында, ауызекі әңгімесінде, қисса-жырларында 1950 жылдардың басында қостанайлық ел ақсақалдары Қожа Ахмет Иасауи кесенесіне зиярат етіп қайтуға барғандарында онда Қанжығалы Әлібек батырдың қабірі басында бабамыздың аты-жөні арабша жазылған ескерткіш тастың барлығын айтып келген екен. Біздер кейінгі жылдарға дейін сол белгі орнында тұр ғой деп мәз болып жүргенбіз. Белгінің жоқтығын Қостанайдан былтыр (1999 ж.) жазда Түркістанға барған делегация мүшелері айтып келді. Олардың пікірінше, көптеген тарихи белгілер реставрация кезінде ізсіз жоғалып кеткен.

Сізге Әлібек батыр бабамыз туралы әңгімені кітаптан тауып алып, салып жібердім. Ол дерек те көп ізденістен кейін ғана белгілі болды. Дегенмен халық арасына кең тараған кітап сөзі ғой.

Біздің мақсат — бәсекелестік емес, атақ-данқ қуу емес, тарихи шындықты қалпына келтіру, атақты аталарымыздың қасиетті есімдерін кейінгі ұрпақ жадында қалдыру. Түркістан үшін, қасиетті қазақ даласының бүтіндігі үшін қасық қандары қалғанша жаумен жағаласып еліміздің болашағын қорғап қалған батыр бабаларымыздың аты-жөндері киелі Қожа Ахмет Иасауи бабамыздың кесенесінен лайықты орындарын алып жатса, Сіздер мен біздер үшін аруақтар алдында атқарған аса бір ғанибетті іс болар еді. Сондықтан, құрметті Темеке, біздер өлі де күдерімізді үзбейміз. Ұлы Түркістанның 1500 жылдық мерекесі қарсаңында Сіздерден жылы жауап күтеміз.

Бұл пікірімді ел азаматтарымен қатар облыс басшылары да құптап отыр.

**Зор құрметпен,
ел ақсақалдары атынан**

Т.ШОЛАНОВ.
25 шілде, 200 жыл”.

Түркістанның іле-шала қуанышты хабар келді. Онда былай делінген:

**“Қазақстан
Республикасының Мәдениет,
ақпарат және қоғамдық
келісім министрі
А.Сәрсенбаев мырзаға.
көшірмесі: Т.Ж.Шоланов
мырзаға**

Қостанай облысы Сарыкөл, Қоскөл, Ырыстытомар, т.б, ауылдарының бір топ ардагерлерінің Қанжығалы Әлібек батыр Құдайбердіұлының есімін Қожа Ахмет Иасауи кесенесіндегі тақтаға жазу туралы өтініш хаты “Әзірет Сұлтан” қорық музейінің ғылыми-сараптама кеңесінде арнайы қаралды.

Ардагерлердің тілегі орындалып, Әлібек батыр бабамыздың есімі кесенедегі тақтаға жазылды. Өтініш иелеріне жауап берілді.

**Музей директоры
Т.РЫСКЕЛДИЕВ”.**

Сөйтіп, кезінде “Қостанай таңы” газеті көтерген мәселе осылайша өзінің оң шешімін тапты, тарихи әділеттік қалпына келтірілді.

* * *

Иә, рухани астана, бүкіл түркі жұртының қасиетті мекені – ежелгі Түркістанның 1500 жылдық торқалы тойы да артта қалды. Той елдігімізді танытты, рухымызды көтерді, тарихқа сүңгітті.

Түркістан тойының ежелгі Торғай елінде жалғасқанын да жұртшылық біледі. Енді есімдері осы кезге дейін беймәлім болып келген Бекбаулы би Өтейұлы мен Әлібек батыр Құдайбердіұлы сияқты арыстарымызды халқына жете таныстыру, олардың өмірін, даңқты істерін кейінгі ұрпаққа өнеге ету жолындағы шаралар қолға алына бастады.

Сарыкөл ауданының әкімі Марс Молдағалиұлы Итпаев аудан ақсақалдарының бір тобын қабылдап, осы өңірде туып-өскен, ел қорғаны болған, Түркістанда мәңгілік тыныстаған Қанжығалы Әлібек Құдайбердіұлы туралы әңгіме қозғады. Әлібек батыр ұрпақтарының өздерінің даңқты бабаларын еске алып, ас беру ниетін қолдады. Бұл ретте аудан әкімшілігі осынау игі шараға өзі мұрындық болатынын, қаржылай да, ұйымдастыру жағынан да қолдау көрсететінін мәлімдеді.

Аудан басшысының мұндай түсінікті көзқарасына риза болған ақсақалдардың бірі – Рәшид Дөненбаев табан астында жыр шу-

мақтарын төгіпті. Ел ағасы ел тұтқасын ұстаған інісіне деген жүрек-
жарды пейілін былайша білдіріпті:

Айналым біліміңнен ел ағасы,
Жасың кіші жақсының бел баласы.
Алдыңа ақсақалдар келгенінде,
Аузыңнан шыққан лебіз сөз данасы.

Ел риза, таза жүрек сөзіңізге,
Көріңдің жанашыр боп көзімізге.
Дағдарып барып едік ақыл сұрай,
Қолтықтап демеу болдың өзімізге.

Сенеміз енді Сізге нұрлы күндей,
Жақсы адам қате кетпес, жөнді білмей.
Сыйлаған ата жолын азаматтар,
Қошамет көрсетеді туған елдей.

Бақыт құсы қолыңнан қозғалмасын,
Жарысқан сені бсып, оза алмасын.
Ойлаған елдің қамын, ғұмырлы бол,
Сыйлаған жерің таза ел ағасын.

Әрине, біз бұл арада ақсақалдың жыр жолдарына биік талғам
тұрғысынан қарап отырғанымыз жоқ, әңгіме — оның шын көңіл-
пейілінде, Марс Молдағалиұлы сияқты тізгін ұстаған інілерінің
көшелілігінде, аруақты сыйлай білген абзал азамат екендігінде.

Осындай ақсақалдары мен сөз ұғар, жөн білер басшылары барда
ел көші де түзу болмақ.

Аруақ қолдасын, ағайын!

